

Забелязвали ли сте как още в средата на юли прекрасните разперени листа на кестените стават кафяви? Огънати навътре. Мъртви. Това не е, защото идва есента. От 20 години кестените в България боледуват, като проблемът с всеки изминал сезон обхваща по-големи райони. Причината - един смъртоносен за фо-

тосинтезата хищник, листоминиращият молец *Cameraria ohridella*.

Тази напасть тръгва от Охрид в средата на 80-те години и се разпространява много бързо в цяла Европа. На Запад бързо вземат мерки, затова, ако днес се разходите из тамошните паркове в края на август, можете да

Списание 8 с каузата да върне живота на красивите дървета – символ на София

Ива Тодорова
снимки Circle

Да спасим
в суматохата

кестените

полегнете под дебелия сянка на дърветата, да се наслаждавате на прекрасните зелени кестенови листа. И да помечтаете...или подремнете. В София през лятото това е почти невъзможно – дърветата са с листа на петна, които капят без време. Преди две години отсякоха около 10 дървета пред Софийския университет. Скоро

всички 40-50-годишни символи на столицата ни могат да бъдат тотално унищожени. Списание 8 и „Вашият градинар“ ООД, с подкрепата на Столична община, решиха да се заемат с проекта „Да спасим в суматохата кестените“. Всички читатели на Списание 8, граждани и приятели са поканени да участват. Очакваме ви!

Символът на София

Със сигурност всички, освен най-младите ни читатели, си спомнят култовия клип на младата късокоса Лили Иванова с валяка в Борисовата градина, която пее:

Софийски кестени, о, вие шумите с обещаващ зов и ваш'та млада сянка крие съня на моята любов.

Но идва съботната вечер и ви! разтваряте листа и гръмва, гръмва надалече по улиците радостта.

Или меланхоличния текст на Миряна Башева (песента е в изпълнение на Михаил Белчев), от който направо ти се иска да си част:

„...и цъфтят в суматохата кестени, прецъфтяват и пак цъфтят. Аз ги имам за съученици тия честни дървета на пост.“

Мъжете, изкарал казарма, знаят, че прякорът на софиянци е не само шопи, но и „кестени“. Твърдоглавите столичани са си спечелили това симпатично название не случайно. София отдавна е градът на кестените. Всеки се е навеждал, за да си вземе лъскавия, кафяв, току-що изтрополил до него кестен. Всеки го е слагал в джоба като антистрес терапия или просто защото сърце не ти дава да го подминеш. В

София дърветата са навсякъде – на „Патриарх Евтимий“, в парка „Заимов“, Борисовата градина, до Университета... Повечето са засадени в края на 60-те и днес би трябвало да са в разцвета си.

Проблемът

Cameraria Ohridella, или на български листоминиращ молец, е забелязан за първи път през 1985 г. в Охрид (оттам е и името Ohridella). От тогава до днес той обхваща нови територии, заемайки почти цяла Европа. В България видът е регистриран

през 1993 г.

Молецът се развива вътре в листата, което прави борбата с него особено трудна. Размножава се много бързо и така се стига до пълно окапване на зеленината. Рано напролет новоизлюпените пеперуди снасят яйцата си върху новите листа. Ларвите ги прогризват и правят гнездо вътре. Там се превръщат в какавиди, от които се излюпват новите молци. Този цикъл се повтаря три пъти за едно лято, а последното поколение остава да зимува в окапалите листа.

Кестените страдат от две неща – фотосинтезиращата

Cameraria Ohridella

Христо Йорданов: С капаните ще имаме зелени и здрави дървета

Христо Йорданов завършва НАТФИЗ със специалност филмово продуцентство, след това и магистратура по маркетинг. Истинската му страст обаче е в друга област – градинарството. Заема се с него по наследство – това е била професията на 4 поколения от предците му. Христо създава едни от най-хубавите градини и както той самият казва: „Не е трудно – искат само познание, сърце и грижа.“ Правил е проекти в България, Англия и Франция. През 2005 г. създава собствена фирма „Вашият градинар“ ООД.

- Г-н Йорданов, защо проблемът с кестените стигна до България?

- Стотици европейски учени, институции, изследователски организации и граждани си задават този въпрос. Защо листоминиращият молец поврежда листата точно на конския кестен? Трудно е да обясниш какво се случва в природата, можем само да го констатираме. Тъй като проблемът тръгва от Охрид, бих се пошегувал, че молците са изляли всичките грехи, сватбени чеизи, черги, одяла на македонците и от немотия се прехвърлили на конския кестен.

Официално за първи път насекомото е забелязано през 1985 г., но може да се смята, че преди да

повърхност намалява наполовина, а листата започват да капят преждевременно. Нападналите дървета растат по-бавно, чувствителни са на студ и суша и изглеждат много по-зле.

За жителите на София щепите вече не са само сантиментални, но и здравословни. В последните години замърсяването на въздуха допринася за грастичния ръст на болните от астма, алергии, кожни обриви. От края на 60-те столичаните с бронхиална астма са 4 пъти повече, страдащите от алергичен ринит – 6 пъти, а това са най-вече деца и тийнейджъри!

Засаждането на нови дръв-

чета не е решение, тъй като младите дървета не могат да осъществяват същата фотосинтеза. Затова е важно също да се грижим и за 40-50-годишните ветерани.

Меркуме

На Запад молецът завладява първо Австрия. След това се разпространява в Белгия, Полша, Дания, Италия. Достига и до Британските острови.

Не всички разновидности на конския кестен се податливи, в някои той просто не успява да се възнези. Такъв е случаят с

дърветата около Шумен. Преди години в града дори дошли белгийски ботаници микробиолози, за да изучават насажденията за създаването на устойчиви на молеца кръстоски, които да се засаждат в парковете.

Шумен е известен и по други причини: падналите през есента кестенови листа там се събират и заравяят или изгарят. Това е най-важният и лесен метод за ограничаване на молеца. Както вече стана ясно, последното поколение какавиди остава да зимува в опадалите наесен листа. Ако те се заровят на 15 см дълбочина, какавидите умират и от тях напролет не

бъде регистрирано, се е появило още през 70-те. В последно време имаше няколко международни конференции по темата. Излизаха статии и научни трудове. Почти всички медии подхващаха въпроса, но така и не се стигна до сериозно решение. И в резултат днес няма конски кестен в страната ни, който да не е посетен от листоминиращия молец.

- Как ви хрумна идеята за капаните?

- Припомних си как дядо ми решаваше проблема с осите, преди да берем гроздето. Слагаше в кутии от халва сладка вода, осите влизаха вътре и се давеха. В градинарството тези приспособления са познати като капани и се използват по различни предназначения - едни хващат къртици, други - охлюви, трети - насекоми.

Миналата година направих експеримент в една градина с кестени, където поставих феромонен капан и се уверих в ефекта му. С използването му се ограничава оплождаването на женския молец и всеки един уловен мъжки предотвръщава снасянето на около 40 яйца. Не звучи хуманно, но е единственото решение. Подлъгваме природата на мъжките...

- В България досега търсено ли е някакво реално решение?

- Поне аз не съм чувал. Предполагам, че са правени наблюдения и опити

в тази посока, все пак български учени са изнасяли доклади пред международни конференции.

- Ако всичко стане според очакванията, какви кестени ще виждаме следващата пролет?

- Вярвам, че ще са по-високи, зелени и обгърижвани. По размера на нанесените от *Cameraria ohridella* щети трябва да се произнесат учениците и техните методи, това не е в моята компетенция. Но едно е ясно, че имаме проблем и трябва да решим. Нашата инициатива предлага една възможност.

- Има ли опасност молецът да се върне от дърветата, които не са включени в инициативата?

- Да, ако не се вземат мерки. Установено е, че *Cameraria ohridella* се придвижва с по около 40 км на година. Много помагат вятърът, превозните средства, но най-вече липсата на информираност сред населението.

- Ще пожелаете ли нещо на феновете на проекта?

- Томас Ман завършва преговора към американското издание на Достоевски с думите: „Към Достоевски, с отношение“. Аз бих казал: нека направим проекта „Да спасим в суматохата кестените“ с любов!

биха се появили нови поколения.

Различни инсектициди имат ефект в борбата с листоминиращия молец. Те обаче са трудни за използване и прилагането им не е достатъчно безопасно и за хората, и за природата. Методът е и доста скъп, тъй като изисква пръскане по няколко пъти на сезон всяка година.

Капаните

Капани за листоминиращи молци се предлагат отдавна, най-вече в Германия и Австрия. Идеята на „Вашият градинар“ (вижте интервюто с Христо

Така изглеждат капаните срещу молец - той влиза в бутилката през малките отвори и не може да излезе.

Йорданов), Столична община и Списание 8 обаче е различна: на всяко дърво в Борисовата градина ще поставим по един капан, изработен от използвана пластмасова бутилка. Във всяка една от тях ще има определено количество женски феромон, който с миризмата си, доловима за мъжкия, ще го привлече да влезе в бутилката през специално направени дупчици.

Веднъж попаднал в капана, листоминиращият молец не може да излезе навън. Капаните са безопасни за природата, в тях не се поставят химикали или отрова. Ще се презареждат няколко пъти в зависимост от

периода и размножителните цикли на насекомите.

Проектът на Списание 8

„Да спасим в суматохата кестените“ вече стартира. Той има няколко фази. Първо трябваше да изберем район на действие. Решихме да започнем с централната алея в Борисовата градина.

Преброихме кестеновите дървета - 130. Ако имаме възможност и средства, ще се погрижим и за още 163 по продължението на бул. „Патриарх Евтимий“, в отсечката между ул. „Граф Игнатиев“ и бул. „Витоша“. Дърветата в тази отсечка са 168, но 5 от тях вече са мъртви.

В началото на юни, когато кестените цъфнат и се разлистят, ще заложим първите капани. След това ще направим три презареж-

дания с феромон. Два пъти седмично ще допълваме с вода.

Вашата подкрепа

Всеки, който има желание да подкрепи проекта, може да го стори със сума според възможностите си. *(Повече информация потърсете на тел. 02/963 28 14 – Ива Тодорова).* Ако не можете да отделите средства - включете се символично! Донесете ни в редакцията - на ул. „Синец“ №10, празни, непрозрачни бутилки от 2 литра и ненужни CD-та, които ще превърнем в капани.

Очакваме ви! Нека заедно върнем позабравения зелен облик на нашата столица!

Нека заедно направим така,
че догодина зелените листа
на кестените да ни радват
до късна есен!

